Opetus- ja kulttuuriministeriö 28.4.2020
Eduskunta

Hallintovaliokunta

Asiantuntijalausunto; valiokunnan kokous 29.4.2020

Asia: VNS 1/2020 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2021-2024

Esitys julkisen talouden suunnitelmaksi vuosille 2021-2024 sisältää opetus- ja kulttuuriministeriön toimialalle merkittäviä kehittämiskohteita ja määrärahalisäyksiä. Pääluokan määrärahan loppusumma nousee 6,9 mrd. euroon vuoteen 2024 mennessä.

Oppivelvollisuuden laajentamisen määrärahaa lisätään 22 milj. eurolla vuodelle 2024, jolloin kaikki kolme perusopetuksen päättänyttä ikäluokkaa ovat täysimääräisesti oppivelvollisuuden piirissä. Näin oppivelvollisuuden laajentamisen vuosittainen rahoitustaso on 129 milj. euroa vuodesta 2024 lukien.

Jatkuvan oppimisen ja osaamisen kehittämiseen lisätään 10 milj. euroa vuodelle 2021 siirtona työ- ja elinkeinoministeriöltä sekä perhevapailla olevien maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon ja perustaitojen parantamiseen 2 milj. euroa vuodesta 2021 lukien.

Hallitus päätti julkisen talouden suunnitelman yhteydessä, että opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia ja vapaasta sivistystyöstä annettua lakia muutetaan siten, että koronaepidemiasta johtuvat toiminnan volyymin ja kustannusten pienentyminen eivät vaikuta alentavasti tulevien vuosien rahoitustasoon ja jakautumiseen.

Lisäksi hallitus linjasi julkisen talouden suunnitelman yhteydessä seuraavaa; Koronaepidemian leviämisen hidastamiseksi toteutetuilla kasvatuksen, opetuksen ja harrastustoiminnan rajoituksilla on kielteisiä vaikutuksia lasten ja nuorten oppimistuloksiin, hyvinvointiin ja yhdenvertaisuuteen. Hallitus toteuttaa laaja-alaisen toimenpideohjelman vaikutusten lieventämiseksi. Toimenpideohjelman määrärahat sisällytetään vuoden 2020 kolmanteen lisätalousarvioesitykseen.

Esi- ja perusopetus, varhaiskasvatus, vapaa sivistystyö

Hallitusohjelman mukaisesti koululaisten harrastustoiminnan rahoitus nousee 14,5 miljoonaan euroon vuodesta 2021 lukien.

Oppilas- ja opiskelijahuollon palveluja perusopetuksessa ja toisella asteella vahvistetaan. Palveluihin kohdennetaan 10 miljoonaa euroa vuonna 2021, 20 miljoonaa euroa vuonna 2022 ja 29 miljoonaa euroa vuodesta 2023 lukien.

Hallitus jatkaa varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen laadun ja tasa-arvon kehittämishankkeita, joiden tavoitteena on parantaa lasten ja nuorten oppimistuloksia ja vähentää eriarvoistumista. Perusopetuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelmaan varataan yhteensä 120 miljoonaa euroa ja varhaiskasvatuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelmaan yhteensä 100 miljoonaa euroa vuosina 2021–2022. Ohjelmat ovat kolmivuotisia.

Lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus

Lukiokoulutuksen uudistuksen toimeenpanoa jatketaan ja aiemman kehyspäätöksen mukaisesti lukiouudistuksen toimeenpanoon varataan 4 miljoonaa euroa vuonna 2021 ja vuodesta 2022 eteenpäin 8,5 miljoonaa euroa sisältäen ylioppilastutkinnon uusimiskertojen lisäkustannukset.

Ammatillisen koulutuksen uudistuksen toimeenpanoa jatketaan. Työpaikalla järjestettävän koulutuksen lisääminen ja sen laadun varmistaminen edellyttävät, että työpaikkaohjaajien saatavuus on turvattu ja työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämistä on tarjolla riittävästi. Niihin päätetyt lisärahoitukset jatkuvat. Saamelaisalueen koulutuskeskukselle ehdotetaan 200 000 euroa saamen kielen koulutuksen lisäämiseen ja 50 000 euroa tilamuutoksista aiheutuviin vuokramenoihin vuodesta 2021 lukien.

Hoitajamitoituksen muutokseen vastaamiseksi lähihoitajien koulutukseen ehdotetaan lisättäväksi vuosina 2021 - 2024 yhteensä 116,5 milj. euroa. Tällä ja muilla toimilla, mm. tarjontaa uudelleen kohdentamalla voidaan kouluttaa vuosien 2020 – 2024 aikana noin 5 000 uutta lähihoitajaa.

Korkeakouluopetus ja tutkimus

Suomen Akatemian valtuutta ehdotetaan lisättäväksi kertaluonteisesti 10 milj. euroa vuodelle 2021 ilmastonmuutokseen liittyvän tutkimuksen kokoamiseksi ja Sitran lahjoituksen perusteella yliopistoja pääomitetaan 100 milj. eurolla, josta 67 milj. eurolla vuonna 2022. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun vuonna 2020 toteutettavaan aloituspaikkojen lisäämiseen Savonlinnassa ehdotetaan kohdistettavaksi 3,7 milj. euroa vuodelle 2024. Tämä vastaa vuoden 2023 rahoitustasoa.

Yliopistojen perusrahoitusta lisätään kustannustason nousua vastaavasti 37 miljoonalla eurolla ja ammattikorkeakoulujen perusrahoitusta vastaavasti 18 miljoonalla eurolla. Korkeakoulutetun työvoiman saatavuus varmistetaan lisäämällä korkeakoulutuksen tarjontaa, parantamalla valmistumiseen liittyvää läpäisyä ja kehittämällä joustavia opiskelumahdollisuuksia.

Tutkimus- ja tiedeyhteisön kansainvälistä kilpailukykyä ja vetovoimaa tuetaan panostamalla tutkimusympäristöihin ja tutkimusinfrastruktuureihin. Suomi varautuu isännöimään yhtä eurooppalaisen suurteholaskennan EuroHPC -yhteisyrityksen supertietokonetta. Suomen rahoitusosuus on vuosina 2019–2026 enimmillään yhteensä 48 milj. euroa, josta puolet rahoitetaan opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalta.

Tutkimusaineistojen, tutkimustulosten ja osaamisen laajaa hyödyntämistä ja avoimuutta edistetään. Datalähtöisen tutkimuksen kehittämisohjelmaa jatketaan. Asiakirjallisen aineiston digitointiin osoitetaan Kansallisarkistolle 1,5 milj. euroa vuosittain vuosina 2021-2023. Kansallisarkiston toimintamenoja on vuonna 2020 nostettu tasokorotuksena, joka alenee asteittain 1,4 miljoonaan euroon vuonna 2021 ja vuodesta 2022 lähtien 1 miljoonaan euroon.

Opintotuki

Opintotukeen varatussa määrärahassa on huomioitu lisäyksenä takausvastuumenojen ja opintolainahyvitysmenojen kasvu (13 milj. euroa) sekä vuonna 2021 tehtävät opintorahojen indeksikorotukset (3,9 milj. euroa). Poikkeusolot lisäävät opintotuen käyttöä ennakoimattomalla tavalla opiskelijoiden työllisyystilanteen heikentyessä. Myös oppivelvollisuusuudistus ja koulutustarjonnan muutokset tulevat kehyskaudella vaikuttamaan opintotuki- ja koulumatkatukimenoihin. Vielä ennakoimattomat määrärahatarpeet on tarkoitus huomioida talousarvion valmistelun yhteydessä sekä tarvittaessa lisätalousarvioissa.

Kulttuuri ja taide

Taiteen ja kulttuurin toimintaedellytysten parantamiseksi otetaan käyttöön uusi esittävän taiteen rahoitusjärjestelmä. Uudistus on kokonaisuudistus, joka sisältää valtionosuustoiminnan ja harkinnanvaraisilla avustuksilla tuetun ns. vapaan ammattilaiskentän toiminnan. Uudistus tulee voimaan valtionosuuksien osalta vuonna 2022. Valtionosuusuudistukseen ehdotetaan vuodelle 2022 lisättäväksi 3 milj. euroa verrattuna syksyn 2019 kehyspäätökseen, jolloin uudistukseen oli varattu lisämäärärahaa 7 miljoonaa euroa vuodelle 2022.

Kansallisteatterin peruskorjaukseen ehdotetaan yhteensä 30 miljoonaa euroa vuosille 2021-2022. Tähän tarkoitukseen on jo varattu 20 miljoonaa euroa vuodelle 2020. Yhteensä peruskorjaukseen on varattu 50 miljoonaa euroa, josta 40 miljoonaa euroa katetaan jakamattomista veikkausvoittovaroista. Taiteen ja kulttuurin toimialan virastojen (Museovirasto, Taiteen edistämiskeskus, Kansallinen audiovisuaalinen instituutti, Näkövammaisten kirjasto ja Suomenlinnan hoitokunta) toimintamenoihin esitetään ensi vuodelle yhteensä 40,388 miljoonaa euroa, joka on noin miljoona euroa enemmän kuin vuoden 2019 varsinaisen talousarvion määrärahat virastojen toimintamenoihin. Muutokset aiheutuvat enimmäkseen teknisistä tarkistuksista liittyen mm. Senaatin vuokriin. Varsinaisia lisäyksiä vuodelle 2021 ovat Museovirastolle 150 000 euroa (Kansallismuseo), Kansalliselle audiovisuaaliselle keskuksella 270 000 euroa (Radio- ja televisioarkisto) sekä Celialle 100 000 euroa (saavutettava julkaiseminen). Lastenkulttuurin rahoitus kasvaa 1 milj. eurolla vuonna 2021 verrattuna kuluvaan vuoteen ja kolmella miljoonalla eurolla verrattuna vuoteen 2019.

Kansallismuseon uuden toimintamallin ja näyttelyohjelmiston valmisteluun ehdotetaan lisättäväksi yhteensä 800 000 euroa vuosina 2021 - 2024. Kansallisoopperan ja -baletin päänäyttämön väistötilojen kustannuksiin ehdotetaan varattavan 800 000 euroa vuonna 2022.

Saamelaismuseo Siidan näyttelytoimintaan ja kalustamiseen ehdotetaan 1,4 milj. euroa. Kulttuuripalveluja kehitetään ja syksyn 2019 kehyspäätöksessä kulttuurimatkailun vahvistamiseen lisättiin 4 miljoonaa euroa vuodelle 2021.

Liikuntatoimi

Liikuntatoimen tavoitteena on edistää liikunnallista elämäntapaa ja lisätä osallisuutta, hyvinvointia ja terveyttä sekä tukea huippu-urheilua. Yhteiskunnallisen tavoitteellisuuden myötä liikuntapoliittisen selonteon linjausten toteuttamista jatketaan. Toimenpiteiden rahoitus vuonna 2021 on 6,2 milj. euroa ja 4,5 milj. euroa vuosina 2022 ja 2023.

Nuorisotyö

Nuorisotyön tavoitteena on tukea mm. nuorten osallisuutta ja elämänhallintaa sekä mahdollisuuksia tasavertaisiin ja saavutettaviin harrastuksiin. Keskeisenä ohjausvälineenä on valtakunnallinen nuorisotyön ja –politiikan ohjelma 2020-2023 ja nuorisotyössä erityisesti nuorisoalan osaamiskeskukset. Nuorten työpajatoimintaa vahvistetaan ja sen rahoitusta lisätään hallitusohjelman mukaisesti 2 miljoonaa euroa vuosina 2021-2023.